

Central European
Digital Media
Observatory

CEDMO Trends: 14. vlna očima Medianu

Espresso

OBSAH ZPRÁVY

1 Základní parametry

1.1 Specifika šetření

2 Aktuální trendy

3 Vnímané vystavení dezinformacím

4 Vnímání aktuálních narativů

5 Dezinformace, které nejčastěji zaujaly

1 Základní parametry

Název výzkumu: CEDMO Trends: *Česká společnost v době změn* (14. vlna)

Termín hlavního sběru dat: 17.5.2024 - 31.5.2024

Cílová skupina: populace 16+

Způsob výběru respondentů: kvótní výběr

Opora nastavení kvót: ČSÚ

Sledované kvóty: pohlaví, věk, vzdělání, kraj, velikost místa bydliště, užívání internetu, volební chování v parlamentních volbách 2021 a prezidentských volbách 2023

Metoda sběru: CAWI, panelový výzkum

Celkem platných dotazníků: 2 794

1.1 Specifika šetření

Zadavatelem je Univerzita Karlova, resp. výzkumné pracoviště CEDMO NPO a dodavatelem společnost MEDIAN. Vedoucí výzkumného týmu za Univerzitu Karlovu je Václav Moravec, vedoucí výzkumného týmu za MEDIAN jsou Štěpán Žádník a Přemysl Čech. Zadání dotazníku připravil zadavatel a jeho konečná verze byla sestavena ve spolupráci s dodavatelem. Administrace dotazníku probíhala elektronicky. Výběr respondentů byl proveden z Online panelu MEDIAN. Respondenti byli rekrutováni dle kvótního předpisu schváleného zadavatelem.

Tento projekt je financován z Nástroje pro oživení a odolnost EU.

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

2 Aktuální Trendy

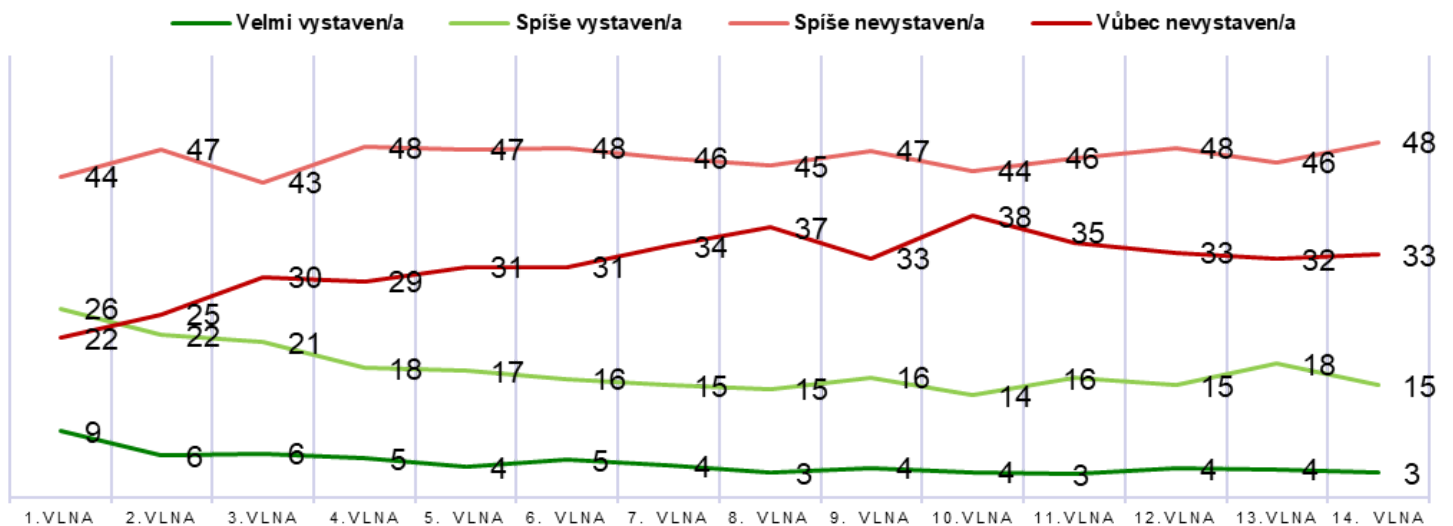
Zjištění z posledních vln výzkumu vykazují poměrně stálý charakter. Opět většina respondentů deklaruje, že nebyli vystaveni dezinformacím, že dezinformace jsou závažný problém a že ohrožují bezpečnost České Republiky. K určité změně došlo ve vnímání narativů, v aktuální vlně se do obecného povědomí dostalo více nepravdivých narativů než pravdivých. Zde jsou nejpodstatnější závěry ze současného šetření:

- Lidé v této vlně si myslí, že dezinformacím v uplynulém měsíci nebyli vystaveni. Jedná se o 81 % („spíše nevystaven“ + „vůbec nevystaven“) respondentů. Podobné výsledky vycházejí zhruba posledních deset vln bez výrazných výkyvů.
- Trend hodnocení respondentů, kteří vnímají problém šíření nepravdivých a manipulativních informací po internetu jako závažný, vykazuje mírný pokles. Stále se jedná o většinu respondentů - v současné vlně je jich 70 % („velmi závažný problém“ + „dosti závažný problém“), čímž se vracíme k hodnotám z období před čtyřmi až pěti měsíci.
- Dvě třetiny respondentů (66 % - „určitě ano“ + „spíše ano“) souhlasí s názorem, že šíření nepravdivých a manipulativních informací ohrožuje bezpečnost České republiky. Dotázaných, kteří si myslí, že toto tvrzení určitě není pravdivé, je necelých 10 %. Respondentů, kteří se domnívají, že by stát měl disponovat nástroji k omezení působení medií, která šíří takovéto informace, jsou téměř tři čtvrtiny (71 % - „určitě ano“ + „spíše ano“).
- V současné vlně se do povědomí respondentů dostalo více nepravdivých narativů než pravdivých. Je to způsobeno primárně poklesem povědomí o pravdivých narativěch; povědomí o nepravdivých

narativech ve srovnání s minulou vlnou také mírně pokleslo. Členové a členky panelu také jak pravdivé, tak nepravdivé narativy hodnotí ve srovnání s minulým průzkumem jako méně věrohodné. Týká se to zejména pravdivých narativů. Pouze jediných z nich hodnotila jako věrohodný („zcela věrohodný“ + „spíše věrohodný“) alespoň polovina respondentek a respondentů. Zbylé dva narativy se zdají důvěryhodné necelým dvěma pětinám.

- V aktuální vlně zaujaly téměř všechny zkoumané dezinformace větší počet dotázaných než minulý měsíc. Zároveň ale pokleslo povědomí o tom, kde se dotyční s jednotlivými dezinformacemi setkali, a to včetně typu média.

3 Vnímané vystavení dezinformacím

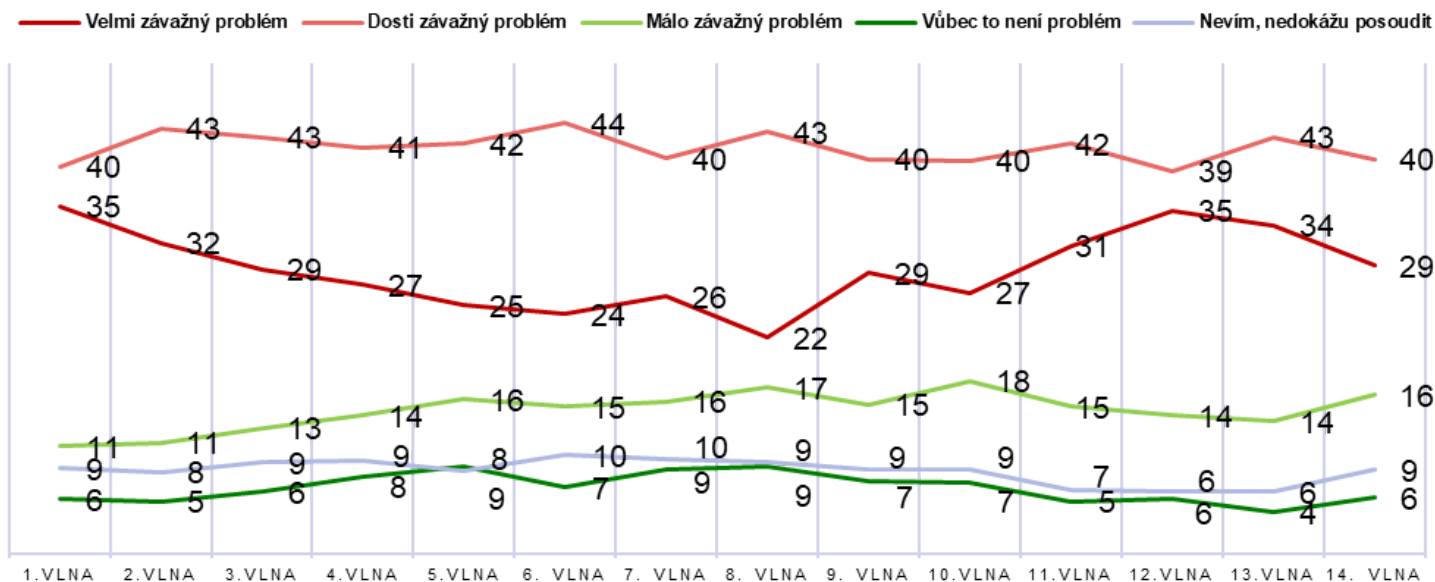

IP02. Do jaké míry jste v uplynulém měsíci podle Vašeho názoru byl/a, anebo nebyl/a vystaven/a účelově šířeným nepravdivým či manipulativním informacím (někdy též označovaným jako „dezinformace“) v médiích?

N=2794

Vnímané vystavení respondentů dezinformacím v médiích zůstává konstantní. Stále platí, že převážná většina dotázaných deklaruje, že dezinformacím v uplynulém měsíci vystavena nebyla. V této vlně se jedná až o 81 % dotázaných (při součtu „spíše nevystaven/a“ + „vůbec nevystaven/a“).

Dezinformacím se cítí být více vystaveni muži (22 % „velmi“ + „spíše vystaveni“). Dezinformacím se také cítí být více vystaveni lidé, kteří ve druhém kole prezidentské volby volili Andreje Babiše (27 %) než voliči Petra Pavla (13 %).

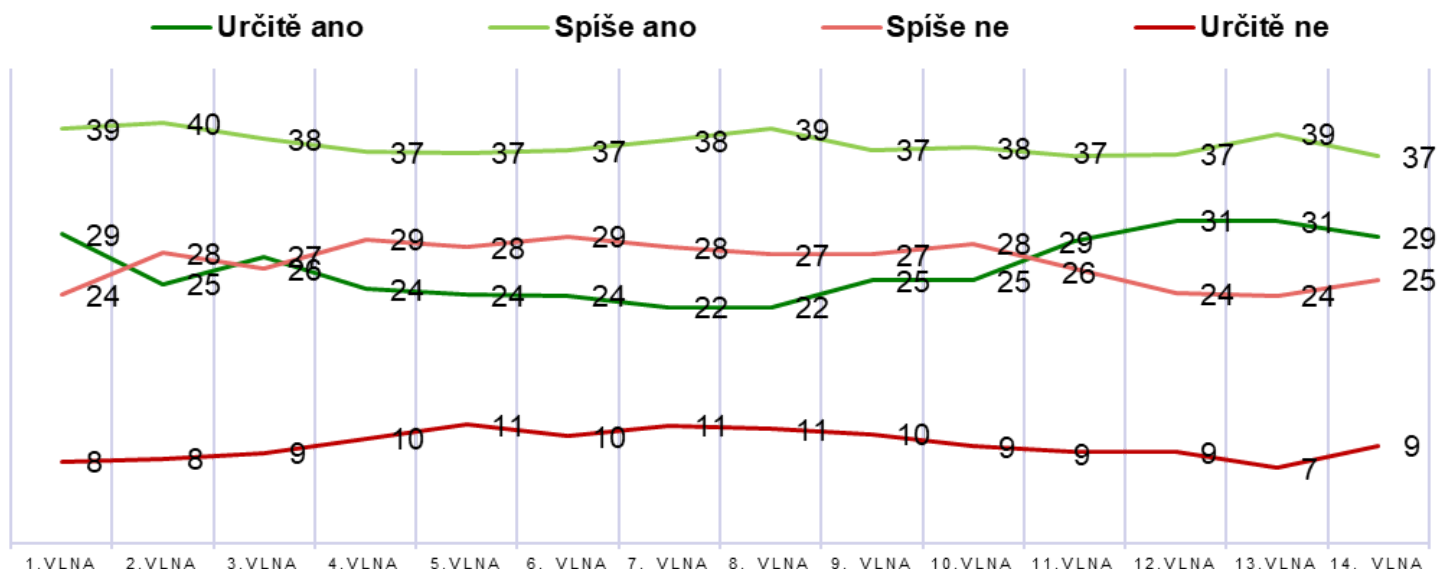

IP04. Jak závažným problémem je podle Vás šíření nepravdivých a manipulativních informací (někdy též označovaných jako „dezinformace“) po internetu?

N=2794

Ačkoliv trend vnímání šíření dezinformací po internetu jako problému vykazuje mírný pokles, přesto podobně jako v minulých vlnách platí, že většina respondentů vnímá dezinformace jako problematické – celkem 70 % (při součtu „velmi závažný problém“ + „dostí závažný problém“).

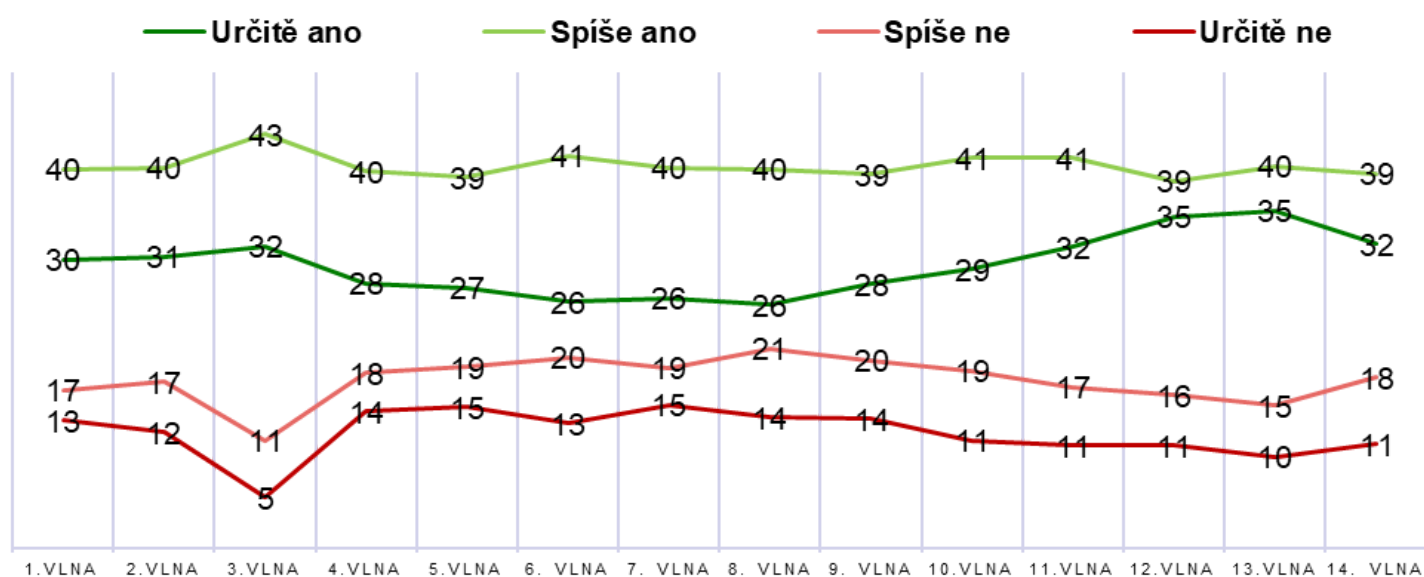
Opět platí, že dezinformace závažněji vnímají ženy (72 %) než muži (67 %) a nejmladší generace ve věku 16 – 24 let (83 %). Nejvíce považují dezinformace za závažný problém studenti (84 %) a lidé, kteří tráví čas na internetu několikrát denně (73 %). Rovněž je třeba poznamenat, že dezinformace za problémové považují častěji lidé, kteří v druhém kole prezidentské volby volili Petra Pavla (81 %) než voliči Andreje Babiše (59 %).

IP05. Myslíte si, že šíření nepravdivých a manipulativních informací (někdy též označovaných jako „dezinformace“) ohrožuje bezpečnost České republiky?

I nadále při posouzení hrozeb plynoucích z dezinformací nemůžeme zaznamenat žádné velké trendy mezi odpověďmi respondentů napříč jednotlivými vlnami. Čísla zůstávají téměř konstantní. Opět jako v posledním měření můžeme vidět, že dvě třetiny respondentů (66 %) považuje šíření dezinformací za ohrožení bezpečnosti České republiky („určitě“ + „spíše ano“), zbývající třetina respondentů (34 %) je přesvědčena o opaku.

Podobně jako v případě předešlých otázek k dezinformacím je častěji za hrozbu pro bezpečnost ČR považují nejmladší ročníky ve věku 16–24 let (81 %), studenti (80 %) a častí uživatelé internetu (69 %).

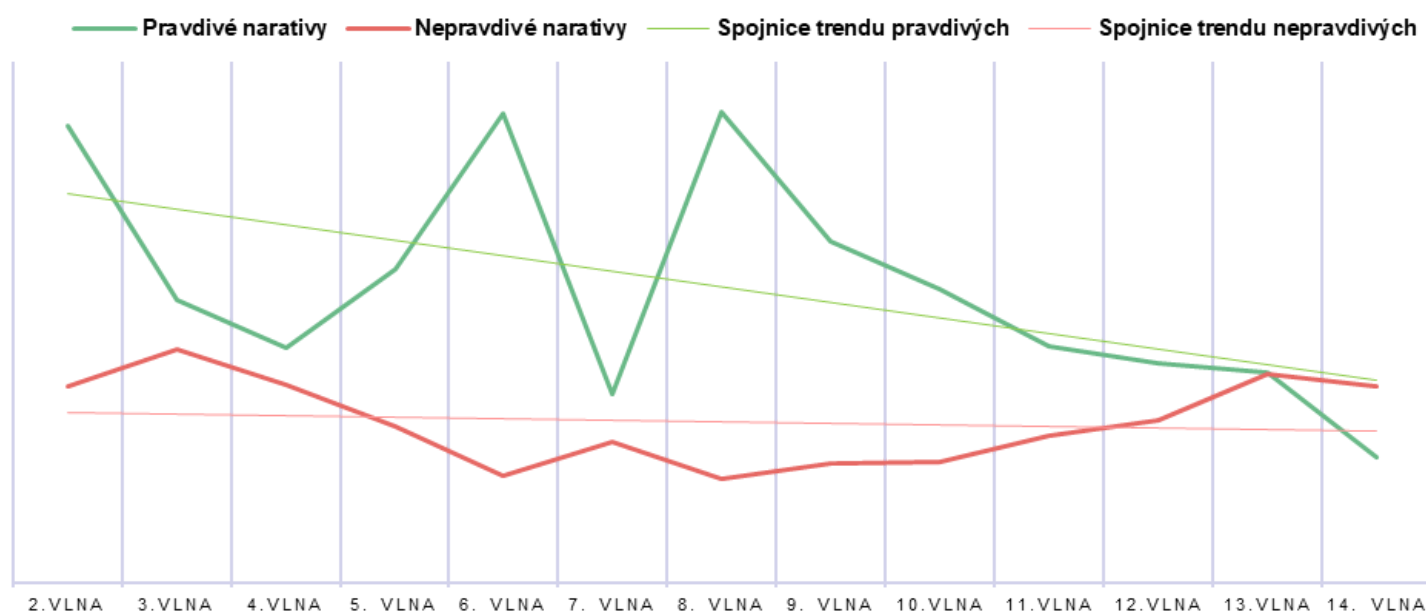

IP07. Je správné, když stát omezí nebo znemožní působení médií, která šíří nepravdivé či manipulativní informace (někdy též označované jako „dezinformace“)?

V současné vlně výzkumu se zastavil trend poklesu respondentů, kteří si myslí, že není správné, když stát omezuje média, která šíří nepravdivé či manipulativní informace. Nesouhlasí s tím 28 % respondentů (součet možností „Spíše ne“ + „Určitě ne“). Stála však výrazně převládají respondenti, kteří s omezováním takových médií alespoň částečně souhlasí. Je jich 71 % („určitě ano“ + „spíše ano“).

Podobně jako v předchozích vlnách jsou i v současném měření pro omezení médií, která šíří dezinformace, častěji ženy (75 %) než muži (67 %), respondenti z nejmladší generace (76 %) a lidé, kteří volili Petra Pavla ve druhém kole prezidentských voleb (82 %) ve srovnání s těmi, kteří volili Andreje Babiše (59 %).

4 Vnímaní aktuálních narativů

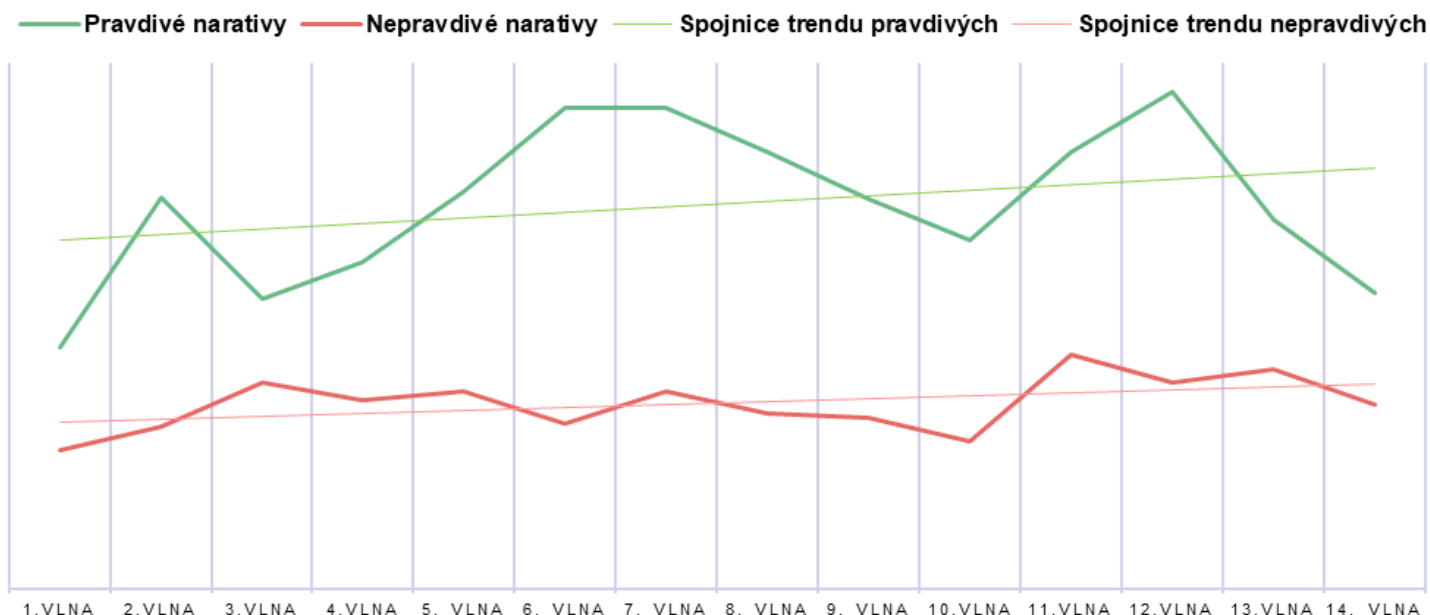
DEZP. Do jaké míry máte povědomí o následujících zprávách, resp. Informacích?

N=2794

Pokračuje trend poklesu obecného povědomí o pravdivých narativech z posledních vln. Nepravdivé narativy dokonce odpovídající ve čtrnácté vlně výzkumu znaly častěji než ty pravdivé.

37 % respondentů zaznamenalo pravdivý narativ, že: „Ukrajina přestala poskytovat konzulární služby ukrajinským občanům v branném věku, kteří pobývají v zahraničí. Jde o reakci na nový zákon, který mění pravidla mobilizace vyhlášené na Ukrajině.“ Výrazně častěji jej zaznamenali muži (43 %) než ženy (32 %). Narativ: „BIS pořídila nahrávku, jak německý poslanec Petr Bystron přebírá 20.000 Eur od propagandisty Arťoma Marčevského, kterého spolu s pruským ukrajinským politikem Viktorem Medvedčukem Česko zařadilo na národní sankční seznam,“ zaznamenala pětina respondentů. Poslední pravdivý narativ, že: „Rusko v Radě bezpečnosti OSN vetovalo rezoluci proti závodům ve zbrojení ve vesmíru, kterou předložily Spojené státy a Japonsko,“ zaregistroval každý desátý.

U nepravdivých narativů se narůstající trend zaznamenání nyní nepotvrdil. Nepravdivý narativ, který nejvíce pronikl do povědomí lidí, byl: „Schválením nové směrnice o energetické náročnosti budov (EPBD) Evropská unie zakázala kotle na tuhá paliva, plyn a lehké topné oleje. Česká republika má na úpravu národních zákonů podle směrnice dva roky,“ který zaznamenalo 34,7 % lidí.

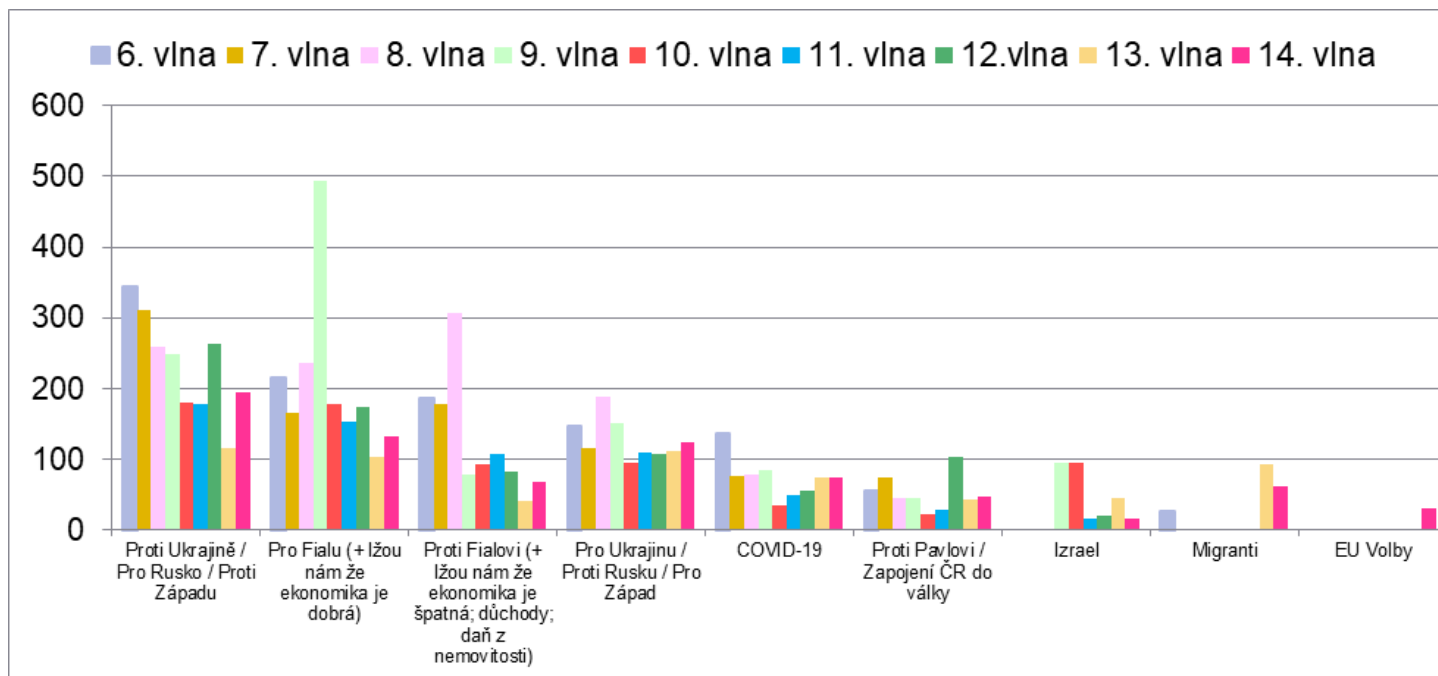
DEZ. Do jaké míry považujete následující zprávy za nevěrohodné, nebo naopak věrohodné?

N=2794

V této vlně zaznamenáváme další pokles důvěryhodnosti pravdivých narativů. Jediný z pravdivých narativů, a to: *„Ukrajina přestala poskytovat konzulární služby ukrajinským občanům v branném věku, kteří pobývají v zahraničí. Jde o reakci na nový zákon, který mění pravidla mobilizace vyhlášené na Ukrajině,“* považuje za důvěryhodný více než polovina dotázaných (při součtu možností „zcela věrohodné“ + „spíše věrohodné“). Zbylé dva pravdivé narativy hodnotí jako věrohodné necelé dvě pětiny respondentů.

Důvěryhodnost nepravdivých narativů také mírně poklesla. Nepravdivé narativy dosáhly nadpoloviční důvěryhodnosti dva: *„Schválením nové směrnice o energetické náročnosti budov (EPBD) Evropská unie zakázala kotle na tuhá paliva, plyn a lehké topné oleje. Česká republika má na úpravu národních zákonů podle směrnice dva roky,“* (56 %) a *„Studie automobilky Volvo konstatuje, že výroba elektromobilu škodí přírodě o 70 % více než výroba automobilu se spalovacím motorem. Potvrzuje to škodlivost prosazování cílů evropského Green Deal,“* (51 % - opět při součtu možností „zcela věrohodné“ + „spíše věrohodné“). Zbylé nepravdivé narativy hodnotí jako důvěryhodné vždy maximálně třetina respondentů; nejméně důvěryhodný narativ (*„Nejvyšší soud Spojených států amerických (USA) rozhodl, že očkování lidí jsou patentované geneticky modifikované produkty. Nejsou tak kategorizováni jako lidské bytosti, ale jako bioroboti.“*) hodnotí jako důvěryhodný dokonce necelá desetina.

5 Dezinformace které nejčastěji zaujaly

IP01A. Popište vlastními slovy, jaké nepravdivá či manipulativní informace (někdy též označována jako „dezinformace“) Vás v uplynulém měsíci zaujala?

N=2794

Po propadu v předchozí vlně se v té aktuální opět zvýšil počet zachycených dezinformací ve prospěch Ruska/ proti Západu/ proti Ukrajině (195). Podobně je tomu u informací zaznamenaných jako dezinformace ve prospěch Petra Fialy (132) a i v jeho neprospěch (68). Respondentky a respondenty v této vlně zaujaly také dezinformace spojené s volbami do Evropského parlamentu (30).

V aktuální vlně je nevyšší počet těch, kteří si nespojují konkrétní dezinformaci s jejím přesným zdrojem za posledních sedm vln. V návaznosti s tím pak poklesl počet těch, kteří si vybaví alespoň konkrétní médium nebo alespoň mediatyp.